

Rike menn, kulakker og blodsugere: Da Lenin kapret revolusjonen

Av Bård Larsen, prosjektleder i Civita

Nåtidens kunnskap om revolusjonen er langt på vei preget av romantisering. Mange forbinder motstanden mot Lenin med de såkalte hvitegardistene; som en armé bestående av tsarister og reaksjonære. Bildet var langt mer sammensatt. Protestene mot bolsjevikenes autoritære og voldelige fremferd var massiv, ikke minst fra frihetlige sosialister og andre fritenkere.

I det gamle Sovjetunionen ble oktoberrevolusjonen i 1917 metaforisk fremstilt som «år null», altså som historiens begynnelse. Omtrent slik: 1917 var det logiske resultatet av en befrielsesprosess, igangsatt av massene gjennom sin tilslutning til bolsjevismen, og som brakte frihetsbudskapet ut til verden. I dag er det få historikere som går god for denne mytologien. Den langt mer sannferdige versjonen går ut på at den opprinnelige revolusjonen skjedde i mars på en bred politisk plattform, mens det som kalles oktoberrevolusjonen var et statskupp, organisert av disiplinerte og kyniske fanatikere som ikke hadde noen reell støtte i landet. Likeledes at grunnlaget for den vanvittige terroren som skulle komme under Stalin ble lagt under den bolsjevikiske statsdannelsen.

I årets hundreårsmarkering er det få som fremstiller Lenin og bolsjevikenes makteovertagelse som «år null». Vissheten om at Lenins program ikke var optimalt har sunket inn også blant de fleste venstre-radikale. Likevel bærer tilbakeblikkene preg av noe historisk unngåelig, i marxismens ånd, der oktober 1917 oppfattes som kimen til prosessen som la grunnlaget for internasjonal arbeiderkamp og faglige rettigheter i årene som skulle komme. Der Lenin førte lyse og håp inn i historien, kom Stalin til å forgifte det hele. Langt på vei har denne romantiserende fortellingen om Lenin og bolsjevikene festet seg hos folk flest.

Leninismen skapte utvilsomt glød langt utover Russlands grenser. Sovjetunionen og dermed kommunismen ble en kraft som fikk konservative i Europa til å skjelve i buksene, noe som igjen førte til gjennomslag for arbeiderbevegelsen.

Men fortellingen er også feil. Først og fremst fordi Stalins herjinger ikke kan forstås isolert fra leninismens ideologiske og statsdannende karakter. Kommunismens historie er i seg selv en bekrefteelse på at den marxistiske oppfatningen av historien som noe lineært, noe som fortsetter mot noe stadig mer utviklet og noe stadig bedre, er et bedrag.

For å få den historisk-ideologiske ligningen til å gå opp måtte historien skrives om til noe den ikke var, ikke helt ulikt det sovjeterne selv gjorde. Det store narrative om folkeoppstand og revolusjon, gjerne med Eisensteins potemkinkulisser som garnityr, var lenge den rådende fremstilling av Russland 1917. Senere skulle sosialismens gjennomgående fallitt som statsform sjelden vurderes på egne premisser, men som luftslott i den store fortellingen om fullbyrdelsen av historiens mening.

Historien er en lang rekke av overraskelser, som i beste fall virker uunngåelige i retrospekt. Helt frem til 1917 hadde Lenin selv ingen tro på revolusjon i Russland. Anledning gir tyv. Verdenskrig, tilfeldigheter og katastrofale feilvurderinger fra den provisoriske regjeringen etter tsarens fall skapte et mulighetsrom som bolsjevikene grep begjærlig. Det er spekulativt å hevde at leninismen var en nødvendig forutsetning for at arbeiderbevegelsen og velfredsstaten ble en avgjørende kraft i vår del av verden. Tvert imot kan det hevdes at sosialismens autoritære vending gjorde det ytterst vanskelig for den venstresiden. To dusin havarerte og særs brutale kommunistregimer forlot aldri overgangsstadiet, slik Marx og Lenin hadde lovet at de skulle gjøre (Sovjet gikk for øvrig bort fra den historiske materialismen som statsdoktrine på 1970-tallet). Oktoberkuppet var også til stor skade for den internasjonale arbeiderbevegelsen og den vestlige venstresiden, som i hvert fall fram til murens fall tidvis opplevde opprivende konflikt mot totalitære og autoritære kommunistiske ideer.

Fascismens drakoniske fremvekst ville kanskje ikke funnet sted – og i alle fall ikke i sin verste form – hvis sosialismen hadde antatt en mer pragmatisk og mindre voldelig form i tiårene etter 1917. Uten den totalitære kommunismen kunne vi kanskje unngått ufattelige tap av menneskeliv i to verdenskriger (en varm og en kald). Vi får aldri vite, og dermed: Sic transit den historiske materialismen.

Vi på høyresiden får stadig høre at borgerlige dogmer ikke duger som kritikk av kommunismen. Det er til å leve med. Men i Lenins og bolsjevikenes forestillingsverden var all kritikk av egen ideologi og strategi betraktet som høyreavvik og klassesvik. Det skulle komme til å koste kritikerne dyrt. Lenins annektering av den russiske revolusjonen i oktober 1917 la grunnlaget for en autoritær verdensorden som førte flere hundre tusen sosialister i døden og som eksisterer den dag i dag, om enn i kjøtersk form.

Lenin var fra tidlig på 1900-tallet av en uforsonlig og dogmatisk antidemokrat. Det som mer spesifikt utviklet seg til den såkalte demokratiske sentralismen, der arbeiderrådene fritt skulle kritisere og partiet effektivere, var i praksis lite annet enn legitimering av partidiktaturet. Fra sitt eksil i Sveits var Lenin beinhard. Mensjevikene så på ham som en skrulling og vordende diktator.

Det fortelles at vitenskapsmannen Pavlov skal ha blitt forskrekket over at Lenin betraktet de behavioristiske hundeesperimentene hans som manual for sosial ingeniørkunst. «Mennesket kan korrigeres», skal Lenin ha svart: «Mennesket kan bli til det vi ønsker at det skal være.» Lenins prosjekt

ble til et sosialhygienisk prosjekt, der Russland skulle renses for «forhenværende mennesker» og «sosialt fremmede klasser».

Det proletariske diktaturets væpnede arm

«All makt til sovjetene», er et slagord fra revolusjonens dager som de fleste kjenner til. Det var Lenin selv som introduserte det i de såkalte apriltesene. Sovjetene var det russiske ordet for arbeidderrådene, og det var disse som skulle utgjøre kjernen i de postrevolusjonære beslutningsmyndighetene. Det skulle raskt vise seg at arbeiderådene ikke på langt nær fikk den makt og innflytelse som lovet.

Det egentlige maktsentrum i det postrevolusjonære Russland var Lenin selv og det bolsjevikiske politiske politiet, det såkalte nomenklaturet. Polakken Feliks Dzerzjinskij, en av bolsjevikenes hardeste negler og sentral i det Trotskij-stiftede *Petrograds Militære Revolusjonære Komitee* (PRMK), var den mest sentrale arkitekten bak og senere leder av forløperen til KGB, *Tsjekaen*. Dzerzjinskij så tidlig behovet for det han selv formulerte som «en lett, smidig og umiddelbar operasjonell struktur uten *rettsnykker*» der det ikke skulle legges hindringer i veien «for å la proletariatets diktatur væpnede arm ramme fienden.» Dzerzjinskij innså klart nok at bolsjevikerne ikke var tallrike nok til å gjennomføre denne «historiske oppgaven». Men en slik mindretallsposisjon plaget ham ikke verre enn at «den revolusjonære spontanitet hos massene skulle få fritt spillerom og at folkets fiender skulle bekjempes med alle midler».

Folkets fiender ble erklært lovløse. De skulle arresteres umiddelbart og føres frem for en lang rekke revolusjonære og vilkårlige folkerettsdomstoler, med Lenins velsignelse og med ad-hoc-fullmakter.

Et illustrerende eksempel på terror som virkemiddel er ordren Lenin sendte ut til sine rødegardister under borgerkrigen. Her befalte han at 100 bønder skulle drepes til skrekk og advarsel for dem som kjempet mot revolusjonen:

1. Heng (og sørg for at hengningen foregår fullt synlig for befolkningen) ikke færre enn 100 kjente kulakker, rike menn, blodsugere.

2. Offentliggjør navnene deres.

3. Konfisker alt kornet deres.

4. Utpek gisler i samsvar med gårdsdagens telegram. Gjør det på en slik måte at folk i hundrevis av kilometers omkrets kan se, skjelve, vite, rope: De knuser og vil kverke de blodsugende kulakkene.

Telegrafer mottatt og utført ordre.

Deres Lenin.

PS: Finn noen virkelige hardinger.

Dzerzjinskij var ivrig og særlig opptatt av det han omtalte som krigen på «den indre front ... den grusomste av alle fronter» (dette var før borgerkrigen). I folkekommissærenes råd i desember 1917 initierte Dzerzjinskij dannelsen av et nytt organ som på «revolusjonært, ekte bolsjevikisk vis» skulle «gjøre en ende på de kontrarevolusjonære». Samme kveld ble Tsjekaen formelt stiftet. Leo Trotskij, som lenge hadde vært en beundrer av Robespierre, så for seg at terroren ville anta voldsomme former: «Det er ikke bare fengsel våre fiender kan vente seg, men giljotinen, denne bemerkelsesverdige oppfinnelsen fra den franske revolusjonen, som utmerket seg ved å gjøre mennesker et hode kortere.»

På sett og vis fremstår all denne revolusjonære hybrisen nesten komisk. For de som befant seg utenfor giversiden var det lite å le av. Men hvem var disse folkefiendene som bolsjevikene erklærte krig mot? En hendelse i 1918 gir et ganske oversiktelig svar.

I juni 1918 ledet Feliks Dzerzjinskij Tsjekaens første allrussiske konferanse. Her ble Tsjekaen erklært å stå over sovjetene. På byråkratisk vis ble det opprettet egne filialer, for suspekte grupper, under *Departement for bekjempelse av kontrarevolusjonen*, der det ble ført lister over antatte folkefiender: Den røde hær, monarkister, kadetter, høyreorienterte sosialrevolusjonære, mensjeviker, anarkister, fagforeningsfolk, nasjonale minoriteter, utlendinger, de asosiale, den offentlige orden og pressen.

Bolsjevikene sirklet seg inn mot folkefiendene på venstrefløyen. Selv om noen medlemmer av det sosialrevolusjonære partiet ble akseptert som halvlegitime revolusjonære, skulle de snart selv bli ofre. Revolusjonen spiste sine egne barn.

I 1918 ble et travelt år for Tsjekaen og folketribunalene. Det brøt ut massive streiker, bolsjevikene svarte med lock-out (!), arrestasjoner og vold. Fri organisasjonsrett ble betraktet som folkefiendtlig. Pressefriheten var fordunstet. I 1918 fremmet Dzerzjinskij og Trotskij påbud om å internere «tvilsomme elementer» i konsentrasjonsleire, for å unngå politisk besmittelse, altså en sped begynnelse til GULag. Lenin og Dzerzjinskij utstedte arrestordre på det som var igjen av den mensjevikiske fraksjonen. Man kunne ikke lenger unne seg den luksus å gjøre forskjell på ulike kategorier av opposisjon, fordi man befant seg i en borgerkrigsituasjon.

I 1920 fantes praktisk talt ingen avvikende legitime sosialister utenfor kommunistpartiet igjen i Russland. De ble forvist til indre eksil eller til utlendighet, de ble skutt eller sendt i «omskoleringsleire».

Streiker og opprør spredte seg raskt til andre steder i landet. Kronstadt-opprøret i begynnelsen av 1921 har blitt stående som symbolet på den leninistiske autotarianismen. Her gikk gastene på marineskipet Petropavlovsk til sivil ulydighet der de fremsatte en rekke krav til bolsjevikene. Innbyggerne i Kronstadt sluttet seg raskt til opprøret og truet med generalstreik.

Symboleffekten var smertefull for Lenin, fordi Kronstadt-basen spilte en vesentlig rolle i oktoberdagene 1917. Seilerne ble derfor oppfattet som lojale bolsjeviker. Men mange av dem var anarkister. Andre var kommunister, men som mente at Lenin hadde sviktet revolusjonens frihetlige idealer. Derfor fremmet de krav om umiddelbart frie valg, forsamlingsrett, frihet for bøndene, og slutt på forfølgelse og likvidering av venstresiden og fagforeningsfolk.

Det er kanskje overflødig å nevne at opprørene i Kronstad og Petrograd ble slått nådeløst ned. Bolsjevikene gikk etter hvert mannsterke inn. Tusenvis døde i strid, mens enda flere ble stilt opp for eksekusjonspelotongene.

Mye kan sies om Lenin, men frekkhetens nådegaver manglet han ikke. Etter å ha grepet anledningen og ført revolusjonen inn på det spor han ønsket, skulle prosessen fremover domineres av at bolsjevikene selv satte standarden for hvem som var ekte revolusjonær og hvem som ikke var det: Enten er du for oss eller så du mot oss. Siden har dette blitt kjernen i legitimeringsstrategien for samtlige regimer som har sverget til kommunisme.

Visst fantes mange kontrarevolusjonære, ikke minst i offiserkorpset, men det skulle raskt vise seg at omgrepet kontrarevolusjonær ble brukt om de fleste som ikke lot seg innordne i Lenins krigskommunisme. Driveren var opptakt til borgerkrig og kaos, mens underteksten var hegemoni og ideologisk renhet. Paranoia og intoleranse er en farlig cocktail. Innføring av diktatur og politiske utrensninger under dekke av krig er heller ikke et ukjent fenomen i historien.

Det finnes ingen sikre tall på hvor mange som strøyk med under bolsjevikenes utrensninger, den politisk genererte sulten og borgerkrigen. Men vi snakker utvilsomt om titusenvis av henrettelser og et syvsifret antall sultofre.

Leninismen har feilet alle steder – uten unntak – der den har vært forsøkt – og må derfor være feil, både logisk, materielt og ideologisk. Leninismen mangler repertoar for maktdeling og håndtering av konflikt. Veien til makt og ledelse er basert på frykt. Leninismen eventyrer om en evolusjon der arbeiderklassen skal ta makten hvor endemålet er et statsløst fata morgana der interessemotsetninger som skaper vold og urett skal forsvinne. Målet legitimerer en fullstendig grenseløs og elitistisk utøvelse av makt.

På dødsleiet skulle Lenin utrykke sorg over en del av revolusjonens autoritære og voldelige eksesser. Det er en pussig etterpåklokskap, for han hadde jo selv skapt en kompromissløs, ateistisk og sosialhygienisk koloss, som Stalin skulle overta.

Notatet er skrevet av Bård Larsen, prosjektleder i Civita

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere. Ta kontakt med forfatteren på bard@civita.no eller civita@civita.no.